

SZÉKELY-UDVARHELY

AZ UDVARHELYMEGYEI FÜGGETLENSÉGI ÉS 48-AS KOSSUTH-PART POLITIKAI LAPJA
A SZÉKELYUDVARHELYI „SZÉKELY TÁRSASÁG” ÉS TÖBB EGYESÜLET HIVATALOS KOZLÖNYE

Megjelen hetenkint kétszer: csütörtökön és vasárnap.
ELŐFIZETÉSI ÁRA: évi 10 K, félévi 5 K, negyedévi 2 K 50 fillér. Kül-
földre egész évre 12 K. Közsegek, községi előjárók, papok és gazdasági egyetli tagok
egész évre 8 K, tisztek, községi és körjegyzők szintén egész évre 7 koronáért kapják.
Egy példány ára 10 fillér. Helyközi telefon 15. sz.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
BETEGHPÁL
LAPTULAJDONOS.

SZERKESZTŐSEG és KIADÓHIVATAL: Székelyudvarhely, Kossuth-utca 31. szám, hova
a kéziratok, hirdetések és előzetések küldendők. — Kéziratokat vissza nem adunk
Hivatalos hirdetések 100 szög minden szó 6 fillér, azon felül 4 fillér, magán hir-
detések négyzet cm. 8 fillér, többzori közlésnél 6 fillér. Nyílt-tér so a 1 K. Díjak
előre fizetendők. — M. kir. postatakarékpénztári osek- és klíring 10,189. szám.

Pusztulunk, veszünk...

A költőben jóstehetség lakik. Előre érzi azt, mi idők múlásával bekövetkezik. Még nyoma sem volt annak a hatalmas szociális küzdelemnek, mely hatásában oly borzasztó igazságokat váltott ki s már a költő látnoki szeme előre szemlélte azt a vészes pusztulást, mely a magyar nemzet testét előbb-elsorvasztja, hogy végeredményben eltűnjön a világ színpadáról, mint ahogy eltűntek a gothok, kelták, longobárdok, avagy akár a hatalmas Európát hatalma alá nyűgöző hunok.

Pusztulunk, veszünk... énekelte a dalnak hivatott jóstehetése s ime a statisztika, az élő nemzetek eme szigorú s megvesztegethetetlen vizsgálóbírája igazat ad a költőnek, mert megmutatja, hogy a magyar faj nem szaporodik, hogy a magyar pusztul és vész s a szaporodási hányad alatta áll, még a jó közepszerűnek is.

A Duna, Tisza közén, meg a Marosszögén, hol a tiszta, hamisítatlan magyar faj örvendetes szaporodását szemlélhettük a múltban, a jelenben elvesztette termőképességét. Nem szülnék a magyar anyák, vagy ha igen, úgy nagyon gyéren, szinte úgy látszik, matematikai pontossággal. Csak egy utód akad a családban, hogy a vagyonsokfelé ne menjen, hogy a földet több részre ne kelljen osztani.

S ez nem csupán a nehéz megélhetés egyedüli következménye. Ha van is szerepe benne a létért való küzdelem nehézségének, de jó részt a kis szaporodásnak a kultura, az oka.

A kultura! Bárminő hihetetlennek is látszik, de elsőrendű szerepet játszik ebben a kérdésben. A nép, mely ujságot nem olvas, mely írni s olvasni nem is tud, mely a más eszével nem gondolkodik, szaporodik, erősödik, növekszik, mint ugar földön a gyom, a dudva.

De a műveltség reá mutat arra a nagy küzdelemre, melyet minden egyes földi halandónak, ki nem született nagy vagyonba, végig kell küzdenie; a művelődés reávezeti őket azokra a módokra, melyek segítségével a szaporaság megszüntethető s az ujságok, nem csak a politikai ujdonságok, nemcsak a világban történő szenzációkkal ismertetik meg olvasó közönségüket, hanem hirdetések ut-

ján azokkal a szerekkel is, melyek segítségével a több gyermekalkadásnak utja megszeghető.

S a nép, mely verejtékes küzdelemmel robotol a munka nehéz igája alatt, tanul az ujságokból. Olvassa bennük, hogy a nagy nemzetek mind azzal a fenyegető rémmel küzdenek, hogy előbb-utóbb a halálozási szám aránya nagyobb lesz a születési szám arányánál s a népmozgalmi statisztikák, mind arra tanítják, hogy gazdagság, jólét, hatalom csak azokban az országokban fejlődhetik, hol a szerzett vagyon nem oszlik sok részre, hol a család egy, de legfeljebb két gyerekkel rendelkezik. Franciaország, Belgium, Hollandia, Angolország, mind élénk példái e tanoknak s így ne csodáljuk, ha a félművelt nép e tanoktól félrevezetve, ott kezdi a boldogulás utját, ahol e nagy és gazdag nemzetek végeznek: a családszaporítás korlátozásánál.

A magyar nemzet még nem tart ott. Országá még mindig — sajnos — konglomerátumát képezi a különféle nemzetiségeknek, kik az idők hosszú során keresztül sem asszimilálódtak a magyarral, sőt nem egy sajnálatos jelét adták a magyar iránti ellenséges érzületüknek.

Nekünk tehát első s legszenyebb feladatunk, ha hazánkban a magyar faj supremáciáját megőrizni akarjuk, hogy a magyarság számban s túlsúlyban legyen. A statisztika azonban szomorúan rácafol e szent kötelességre, mert azt mutatja, hogy a múltban szaporá magyará, ime hátra marad a nemzetiségeknél s így idők múltával, ha e sajnálatos arány megmaradna, a magyar kisebbségbe kerülne a nemzetiségeknél, s hova-tovább háttérbe szorulna a nemzet s államfenntartó szerepében is.

Félre tehát a tévtanokkal s vegyük elő jobbik eszünket. Ha a létért való küzdelem az utóbbi időkben nehezebbre is fordult, gondoljuk meg azt, hogy a hazaszeretet néha üdöztetéseket is követel. A kíváncsi amugy is megtizedeli a munkabíró magyar károkat, ne járuljanak ehhez azzal is, hogy megszorítsuk a család keretét s a magyar matematikának jutassunk szerepet ott, hol a természet a mindenható és parancsoló ur.

Ha sok jó magyar fia lesz a hazának, akkor talán a magyaroknak is szebb jövődőt írt a jövőben, de ha pusztulunk, ve-

szünk, mint ahogy a költő azt megjósolta, akkor nincsen további létjogosultságunk, nincs mit várnunk s remélnünk a jövőtől...

POLITIKA.

— A képviselőház ülése. —

Budapest, július 5.

Justh Gyula, a képviselőház elnöke husz horvát képviselő házszabályszerű kérelmére tanácskozássra hívta össze a képviselőházat, melynek ma igen látogatott, mozgalmas ülése volt.

Nemcsak a képviselők jelentek meg majdnem teljes számban, de az ülésterem karzatai is zsufolásig megteltek érdeklődő közönséggel. Bár a mai ülés egyetlen tárgya Novoszel Mátyás horvát képviselő mentelmi ügyének bejelentése volt, mégis az összes pártok teljes számban vonultak fel. Főleg a függetlenségi párt tagjai jelentek meg imponáló számban és a képviselők még az ülés megnyitása előtt, a folyosókon csoportokra oszolva — élénk vita tárgyává tették a válság legújabb fázisát.

Az ülés megnyitása után az elnök nyomban bejelentette a horvát képviselőknek a Ház összehívását kérő beadványát, melyet Csizmazia Endre jegyző olvasott föl. Ennek megtörténte után az elnök jelentést tett azokról az elnöki irományokról és intézkedésekről, melyek vita tárgyává nem tehetők, miután az ülést csakis Novoszel Mátyás mentelmi ügyében hívta össze.

Az elnöki előterjesztések közben lépett be az ülésterembe Kossuth Ferenc kereskedelemügyi miniszter, kit a függetlenségi párt zajos eljenzéssel és tapsal fogadott.

Justh Gyula ezután meleg szavakkal emlékezett meg Botlik János, Pogány Lajos és Solymosy Endre elhunyt képviselőkről s indítványozta, hogy elhalálozásuk felett erzett mély és fájdalmas részvétének a Ház jegyzőkönyvével adjon kifejezést.

Nincs közöttünk senki — mondja az elnök — aki igaz becsüléssel ne viseltette volna az ő rokonszenves egyéniségük iránt, s méltánylással s elismeréssel ne adózott volna a politikai élet nagy kérdései iránt mindenkor tanusított ügybuzgalmuknak és odaadásuknak. (Igaz! Ugy van! Helyeslés.)

Mindezeknél fogva indítványozom, hogy elhalálozásuk felett erzett mély és fájdalmas részvétünknek jegyzőkönyvünkben adjunk kifejezést. (Élénk helyeslés.) Méltóztatik ezen javaslatomhoz hozzájárulni? (Igen.) Ha igen, akkor ilyen értelemben mondom ki a határozatot.

Ezzel kapcsolatosan jelentem, hogy az április 26-iki ülésben nyert fel-

hatalmazás alapján a pestpilissolt-kiskunmegyei váci, győrvármegyei tétí és az udvarhelymegyei székelyudvarhelyi választókerületekre új választás iránt intézkedtem. (Helyeslés.) Tudomásul vétetik.

Majd bemutatja Pozsony város második kerületében 1909. évi május hó 17-én megválasztott Barthal György megbízólevelét, továbbá Győr vármegye thétí választókerületében 1909. június 15-én megválasztott Csemez István, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye váci választókerületében 1909. évi június hó 18-án megválasztott Preszly Elemér és Udvarhelyvármegye székelyudvarhelyi választókerületében 1909. évi június hó 26-án megválasztott Valentsik Ferenc országgyűlési képviselőnek megbízólevelét.

Több előterjesztés után Supiló Ferenc röviden megokolta a horvát képviselők Novoszel Mátyás mentelmi ügyében tett javaslatát, s kérte a Házat, hogy utasítsa a mentelmi bizottságot, hogy ebben az ügyben 24 óra alatt hozzon határozatot. Ezzel szemben Héderváry Lehel azt indítványozta, hogy csak nyolc napon belül határozzon a mentelmi bizottság. Lorkovits Iván és Polit Mihály felszólalásai után, a Ház fölállással úgy határozott, hogy a mentelmi bizottság nyolc napon belül tartozik határozatát meghozni.

Szavazás közben a néppárt berzenkedni próbált, hogy Justh nem járt el igazságosan a szavazásnál, de a függetlenségi párt erélyesen visszaverte a régóta tervezett támadást, melynek alaptalanságát a Ház általános helyeslése és a függetlenségi párt tüntető tapsai mellett maga az elnök is kimutatta az elnöki székből.

Ezzel az ülés fél 12 órakor véget ért.

Barangolások.

„Párisi férfi-estély; csak felnőtt férfiak részére.”

Senkinek sem szükség moralistának lennie. Sőt (a kor szelleme e tekintetben is, helyeselhetően, szabadelvű) ez ma már nem is ajánlatos. Erkölcösörnek, erényösöznek lenni ma már hálátlan és könnyen neveltségessé válható szerep. Nem is igen gyakorolják mások, csak a megsavanyodott vénkisasszonyok és a bóbítás fejkötőt viselő öreg nénikék, oszonnakor, a kávé után. Az se valamennyi, különösen az intelligensebbje nem. Tekintélyét, jelentőségét a sok komikussá vált tulzás, visszaélés teljesen lejáratta. Valami mellett csak azért dühösködni, mert az állítólagos erkölcs így kívánja, egyáltalában nem divat ma. Sokan inkább az ellenkező tulzásba csapaok és cinikus nemtörődössé! néznek le mindent, a mit apáink és anyáink

az illem és a jó erkölcs szempontjából föltétlenül szem előtt tartandónak vallottak. Ez, minthogy szintén tulás, ugyancsak nem helyeselt. Mert vannak egyéb okos és komolyabb okok miatt követendő elvek is, melyekről már csakugyan nem szabad megfeledkeznünk. Így, vannak az egészségnek és a jóízletnek is követelményei, szinte: szükségletei. A modern tudományos etika éppen ezekre hívja fel a figyelmet és alapelveként azt tanítja, hogy erkölcsös mindazt (de csakis az), a mi az élet, a fejlődés szempontjából hasznos és egészséges.

Az utóbbi napokban élénk színű falragaszok hívták fel városunkban a járó-keelő emberek figyelmét. „Szinház”, ez a szó tünt távolabbról először a szemünkbe. Ha közelebb mentünk, láttuk, hogy csak mozgófényképek mutogatását jelenti ez a jámborul komoly és csupán nemesebb művészkedésre illő elnevezés. Ez a „színház” aztán kedden estére látogatóinak kiváló finom csemegét ígért bucsuelőadásul. „Remek vetített színes képekkel: Párisi férfi-estély. Csak felnőtt férfiak részére.” Így szólta a „Meghívó”. A ki pedig közelebről érdeklődött, annak d. u. 5 órától kezdve 10 fillér lefizetése ellenében a pénztárnál részletes műsornyomat a markába. Ez a műsor már maga is külön műelvezetet nyújt a „felnőtt férfiak részére”. Hogy pontról-pontra nem közöljük itt is, annak az oka csupán csak az, hogy (mivel lapunk nem csupán a felnőtt férfiak részére készül) egyszerűen — közölhetetlen. Csupa válogatott disznóság, perverz kedvtelések kielégítését ábrázoló jelenet valamennyi. A ki látta, tudja, mikről van itt szó, a ki nem látta, jobb ha meg se tudja.

Már most, gondolatainkat az előbb elmondottakhoz fűzve — tünődünk el egy kissé. Kinek kell, kérjük, az efféle műelvezet, kinek van rá igazi lelki szüksége. Miféle egészséget, miféle életet, miféle izlést fejlesztő hatása van ennek a művészetnek. Mert kellene, hogy legyen, hiszen a művészet maga is az élet egy része, az életet szolgálja.

Jól tudjuk, néhány év óta Budapest és más nagyobb városokban is nagy elterjedésnek és népszerűségnek örvendenek az effajta mutatványos előadások

Tudjuk, elismerjük, sőt azt is tudjuk, hogy a színházak legnagyobb részének az előadásait is hasonló szellem lengi körül. Hanem azt is tudjuk (tessék csak hozzáértő orvosoktól, főképpen ideg-orvostól megkérdezni), hogy Budapest és a többi város lakossága a degeneráltságnak, az elsatnyultságnak már a legkürvösebb tüneteit mutatja. És (megint csak tessék orvostól megkérdezni) vajjon e szomorú jelenségek létrejöttéért a köszönetnek (ha ugyan az efféleet köszönni lehet) nagy része nem éppen ez előadások együttes hatására illeti-e meg?

És mekkora nemes önzetlenség, álszenteskedő nagyképűség és gondoskodás a közveszélyes bakteriák terjesztésénél! „Csak felnőtt férfiak részére”, állítja fel a tilalomfát maga a vállalat igazgatója. Mintha bizony nem mindenki lehetne előre tisztában e lelkiismeretes óvatosság mikénti alkalmazásával.

Hogyne, ha valakit dajka visz a

karján s helyette csak ő tud jegyet kérni, annak talán csakugyan nem adnak. Hanem már ha egy gimnazista diák (aki nem fél tanárai jelenlététől) ez alkalomra hosszú nadrágot huz fel s nagyobb férfiasság okából még kis bajszat is kormoz az orra alá, vajjon ez nem bőven elég-e a nemesen nyugtalankodó lelkiismeret elhallgattatására? Nem hisszük az ellenkezőt. Pedig különösen éppen a fiatal képzelődés számára valóságos méreg az efféle durva látványosság, azt csigázza fel, izgatja romboló hatásával az idegességig. De árt az a felnőtteknek is. Az izlést pedig eltompítja, a finomabb esztétikai élvezetek iránt közönyössé teszi. Ez az oka aztán annak, hogy az igazi színházakban is, a nemesebb irányú, valódi költői tartalomtól súlyos szindarabokat a közönség érdeklődésének hiánya folytán még a művészibb törekvések által áthatott igazgatók is képtelenek műsoron tartani. A frivol francia bohózatok előadására pedig csak úgy tud a közönség.

És a baj veszedelmesen terjed. Erre vall az is, hogy egy élelmes vállalkozó már városunkat is alkalmas talajnak látta, működési körét ide is kiterjeszteni. Pedig Székelyudvarhely az országnak egyik, Budapesttől legtávolabbi fekvő városa. Közeli van a havasokhoz, honnan egészséges, tiszta levegő árad. Mi lehet hát a többi városokban?

Mindezekből pedig az a tanulság, hogy ezen a téren sürgősen és erőlyesen cselekedni kell. A közizlés, de főképpen (és itt a hatóságoknak tenni kötelességük is) a közegészség érdekében. A belügyminiszternek kellene hatóságait utasítani, hogy minden ilyen vállalat működését tartásuk a leggondosabb figyelemmel és a hol keli, azonnal a legszigorúbban intézkedjenek. Mert mégis furcsa, hogy a míg a gyomrunkat és egyéb szerveinket megtámadó kolera, pestis, himlő stb. ellen mindenfelé a leggondosabb óvintézkedéseket teszik meg, addig a lelki életet és idegrendszert rombolóan veszélyeztető nyavalya terjesztésére a rendőrségek engedélyt adnak.

Uralkodók érzelmei.

Az újabb kor alkotmányos elmélete szerint, az uralkodók egyéni érzelmei nem lehetnek befolyással a népek sorsának intézésére.

Ez az elmélet azonban a legnagyobb politikai hazugságok közé tartozik, mert a gyakorlatban azt tapasztaljuk, hogy a népek sorsa még ma is többé-kevésbé az uralkodók egyéni érzelmeitől vagy egyéni képességeitől függ.

Ennek az igazságnak a legszomorúbb és leggyászosabb példái éppen a magyar nemzet multja és jelene mutatja fel.

Hiszen még csak megközelítőleg sem lehet meghatározni azokat az óriási erkölcsi és anyagi javakat, melyektől a magyar nemzet századok folyamán csupán azért fosztott meg, mert uralkodói nem viseltettek iránta igazi jóindulattal, igazi őszinte szeretettel.

És vajjon a jelen nagy politikai küzdelmei és válságai nem tisztán azon fordulnak-e meg, hogy a magyar nemzet mostani uralkodójának

érzelem világa, teljesen távol áll a nemzet érzelmevilágától?

Mert hiába minden ámitás, hiába minden alkotmányos kendőzés: a rideg valóság egyszerűen az, hogy az önálló nemzeti bank és az összes egyéb nemzeti követelések, egy 24 óra alatt mind-mind teljesedésbe kerülhetnek, ha a király és a dinasztia csak felig-meddig éreznének úgy együtt a magyar nemzettel, mint Ausztriával.

Azon tehát vitatkozni sem lehet többé, hogy az uralkodó családok érzelmeivel a népek sorsa többé-kevésbé még ma is össze van forrva.

Ennek a sajátságos társadalmi berendezésnek a 20. század alkotmányos felfogása szerint nincs ugyan többé létjogosultsága, de mint el nem vitatható szomorú valósággal, föltétlenül számolni kell.

Az ugynevezett alkotmányos államformák és alkotmányos biztosítékok távolról sem korlátozzák annyira a koronás államfők egykori mindenhatóságát, hogy érzelmeikre és felfogásukra ne kellene többé a népeknek tekintettel lenni.

Hiszen — ismétljük — éppen a magyar nemzet multja és jelene az, mely legkiáltóbban bizonyítja, hogy valamely uralkodónak, helyesebben uralkodó családnak tradíciója, világnézete és nemzeti érzülete, mennyire elsőrendű tényezőként szerepel valamely nemzet boldogulásában.

Éppen azért gondol a magyar nép fájón, irigykedve ama nemzetekre, melyeknek igazi nemzeti dinasztiajuk van: vér a nemzet véréből, hus a nemzet husából.

Mert a magyar nemzetnek már századok óta nincsen nemzeti dinasztiaja.

A magyar nemzettel már századok óta nem éreznek együtt királyai. Már századok óta nem értik meg nyelvét, nem ismerik történelmét és nem hallgatják meg panaszait...

Hej pedig, ha mindez fordítva volna, — úgy mint ahogy a többi nemzeteknél van — hol tartana már akkor Magyarország!

Szédületes dolog már erre gondolni is! Hiszen valahányszor nemzeti királyunk volt: mindig hatalmas volt a magyar. Népek versengtek barátságáért és népek tanultak meg félni, tisztelni a magyar fegyvereket.

Valahányszor nemzeti királyunk volt — ha csak egy rövid emberöltőn át is — az idegenektől kizsákmányolt, elzüllött ország, egyszeribe rohamos virágzásnak indult.

És valahányszor idegen dinasztia hivatunk meg a királyi székbe: a virágzó ország mindannyiszor rohamosan tönkrement, ebek harmincadjára került.

Még csak most, a történelem világitásánál látjuk tisztán, hogy a magyar főurak milyen nagy bünt követtek el a magyar nemzet ellen, valahányszor idegen dinasztia hoztak a nemzet nyakára.

A legnagyobb bünt azonban mégis csak akkor követtek el, mikor lemondtak a nemzet legősibb és legszentebb jogáról, a szabad királyválasztásról.

A mikor egy idegen dinasztia idegen érdekeinek, örök időkre kiszolgáltatták Magyarországot.

Örök időkre!

Vajjon van-e ilyen a népek életében?

A történelem arra tanít bennünket, hogy — nincs.

És ez a — nincs: a magyar nemzet egyetlen reménye, egyetlen vigasztalása! „Szabadság!”

Az áramfogyasztó közönség figyelmebe.

Miután folyó évi július hó 9-től kezdve előre láthatólag a hó végéig a városi villamos hálózaton a vezeték, csatlakozó vezeték kifeszítése történik, ezidő alatt, vagyis naponként reggeli 6 órától délután 2 óráig, a hálózat teljesen árammentes lesz. Tehát sem világításra, sem pedig motorikus célra, az irt időben a telep áramot nem szolgáltat.

A közönséget erről ezuttal kívánja értesíteni

az üzemvezetőség.

HIREK.

Föl és alá.

Írta: Dalmady Győző.

Hegyi uton szakadatlan
Járnak-kennek a kocsik,
Egyik gyorsan lefelé fut,
Másik felkapaszkodik.

Egyik kocsis vidám, fúrge,
Messze hangzik a zaja,
Másik kocsis nehéz, lassu,
Sok a gondja, a baja.

Mindenikre egyenlően
Süt a déli napsugár,
Fényből mégis csak egyik kap,
A másik bús árnyba jár.

Egyik lejut a völgyekbe,
Másik a hegycsúcsra áll,
A sok közül melyik ér célt?
És nyugalmat hol talál?

— **M. t. Olvasóinkhoz.** A »Székely-Udvarhely« c. hetenként kétszer: csütörtökön és vasárnap megjelenő politikai lap tizenötödik évfolyamának második felére előfizetést nyitottunk. M. t. olvasóinkat arra kérjük, hogy előfizetésüket minél előbb megújítani sziveskedjenek.

Új program hirdetését fölöslegesnek tartjuk. Politikai hitvallásunk kezdettől fogva függetlenségi és 48-as Kossuth-párti volt. Jövőre is az marad. Ezért küzdöttünk az utóbbi nemzeti ellenállás idején oly eredménynyel, hogy vármegyénk összes választókerületeiben függetlenségi és 48-as képviselőink vannak. Székely testvéreink pedig vármegyeszerte átértik és átérzik immár, hogy magyar hazánk minden polgára csakis úgy boldogulhat, ha önálló, független és szabad lehet ez az ország.

Vezércikkeink nagyrészt: P. Ábrahám Dezső, Beck Lajos, Burgyán Aladár, Buza Barna, Dencz Ákos, Fenyvesi Soma, Gotthárd Sándor, Gyarmathy Dezső, Kálosi József, Lázár Pál, Mérey Lajos, Nagy Emil, Ugron Gábor, Zakariás János országgyűlési képviselők és más fővárosi s helyi írók tollából közlhetünk.

Politikai értesüléseinket pedig a legautentikusabb forrásból, mindig kiforrott, biztos adatok szerint hozhattuk.

Tetemes anyagi és szellemi áldozatot követel egy ily tömören ösz-

szeállított
gokra is
tenként k
tése és k
vizsgálja
nyolmi m

Mi az
a legnagyobb
hoztuk a
a m. t.
méltányo
Udvarhel
dülű 48-
lapját a
részesítik

Ezzel
zafias bi
a m. t.
pártolása
megújítá
díjment
fizetési l

— Föl

ciós kor
elmult h
tudvale
közvetle
egymás
dásukat.
keddik
ideig-óra
sok tárg
tesülünk
főispánj
lemondá
fordulat
visszave
verszűn
oldásnak
fog létre
hogy föl
is meg
megyére
volna, m
mirdig
hatós p

— K

Ernő k
megye
vármeg
a vallás
A tanf
Ugron
jához k
a jóin
ben öt
részesít

— U

János
vármeg
Udvarh
együtt
ideiglen

— V

kelyudv
lete ez
ma, jul
meg. A
melyne
kir. v
aradi v
váltása
séhez
Szerén
zonyár
kegyhe

Elst

szeállított, a legaprólékosabb dolgokra is figyelmet fordító ujság hetenként kétszer való megszerkesztése és kiadása. Aki ezt behatóbban vizsgálja és átérteni tudja, méltányolni mindenesetre csak az képes.

Mi azonban másfél évtizeden át a legnagyobb áldozatokat is meghoztuk abbéli reményünkben, hogy a m. t. olvasók ezt előbb-utóbb méltányolni fogják s a »Székely-Udvarhely«-t, mint e vármegye egyedüli 48-as függetlenségi politikai lapját a megérdemelt támogatásban részesítik.

Ezzel a reménységgel, székely hazafias bizalommal ajánljuk lapunkat a m. t. olvasóközönség jóindulatu pártolásába s kérjük az előfizetések megújítását, melynek könnyítésére díjmentes postatakarékpénztári befizetési lapokat mellékelünk.

Teljes tisztelettel:
a »SZÉKELY-UDVARHELY«
szerkesztősége és kiadóhivatala.

— **Főispánok lemondása.** A koalíciós kormány lemondása folytán, az elmúlt héten a főispánok — a kik tudvalevőleg a kormányoknak legközvetlenebb bizalmi emberei — egymásután nyújtották be lemondásukat. Most pedig, miután a tizenkettedik órában, a politikai béke ideig-óráig helyreállt, a lemondások tárgyalatlanokká váltak. Mint értesülünk, Ugron Ákos vármegyénk főispánja is már benyújtotta volt lemondását, miután pedig a kedvező fordulat bekövetkezett, azt ő is visszavette. Reméljük, hogy a fegyverszünet ideje alatt, őszig a megoldásnak valamely kedvező formája fog létrejönni, már csak azért is, hogy főispánunk állásában továbbra is megmaradhasson. Távozása a megyére nézve érzékeny veszteség volna, mert a székelység érdekeit mindig szem előtt tartotta és határozó pártfogásával elősegítette.

— **Kuliszeky távozása.** Kuliszeky Ernő kir. tanácsos, Udvarhelyvármegye kir. tanfelügyelője Baranya vármegyébe megy; oda helyezte át a vallás- és közoktatásügyi miniszter. A tanfelügyelő távozása alkalmából Ugron Ákoshoz, vármegyénk főispánjához köszönő levelet intézett azért a jóindulatu támogatásért, melyben őt itteni működése alatt mindig részesítette.

— **Uj segédtanfelügyelő.** A vallás- és közoktatásügyi miniszter Rhédei János kir. segédtanfelügyelőt Bereg vármegyéből hasonló minőségben Udvarhelyvármegyébe helyezte át, s egyuttal vármegyénk tankerületének ideiglenes vezetésével is megbízta.

— **Városi rendes közgyűlés.** Székelyudvarhely város képviselőtestülete ez évi első rendes közgyűlését ma, július 8-án d. u. 3 órakor tartja meg. A főtárgysorozat 30 pontból áll, melynek során szerepel Arad szabad kir. város törvényhatóságának az aradi vértanuk vesztőhelyének megváltásához szükséges összeg fedezéséhez való hozzájárulás ügye is. Szerény viszonyainkhoz képest, bizonyára adakozni fogunk e nemzeti kegyhely birtokba vételéhez.

— **Községi takarékpénztár Székelyudvarhelyt.** Ugy értesülünk, hogy a mai közgyűlés elé egy indítvány kerül a Székelyudvarhely város által felállítandó községi takarékpénztár megvalósítása tárgyában. Kiváncsian várjuk, hogy a különböző takarékpénztáraknál érdekelt városatyák, minő álláspontot foglalnak el e messzekiható intézmény ügyében. Akarják-e a város pótadóját ezáltal csökkenteni, avagy a polgárság összességének érdekei ellen szavaznak?...

— **Uj állatorvos városunkban.** Kassay F. Pál okt. állatorvos Székelyudvarhelyt, Szentjános-utca 71. sz. alatt működését megkezdte. Kassay városunkból való, itt született és nőtt fel; oklevelét pedig a budapesti állatorvosi főiskolan megszerzte. Nagy János városi állatorvos helyét becsületes szorgalommal tölti be s késégtelennek tartjuk, hogy a mai közgyűlésen szóba kerülő helyettesítésnél maga a képviselőtestület is egyértelműleg foglal állást mellette.

— **Ujabb képviselőválasztás.** Mint megbízható forrásból értesülünk — Simkó József országgyűlési képviselőt a közoktatásügyi miniszter középiskolai rajztanári minősítéssel ruházta fel s ez okból nevezett képviselő mandátumáról lemondva, visszalép a tanári pályára. Megüritlnek tekinthető tehát az oláhfalvi választókerület képviselői állása és ismét választásra leszen kilátás. A választás ezuttal könnyű, mert hiszen a multkor néhány szavazattal kisebbségben maradt Embery Árpád azóta is itthon valósággal képviselő a kerület lakosságának sokoldalú érdekéit. Ismeri a nép ügyes-bajos dolgait s úgy halljuk, hogy a közbizalom most egyértelműleg benne özpontosul és egyhangulag való megválasztása, biztosra vehető. Embery Árpád a székelyudvarhelyi román. kath. főgimnáziumnak 23 év óta tanára. A »Székely-Udvarhely« alapítása körül is kiváló érdemeket szerzett s lapunk kezdő éveiben huzamosabb időig felelős szerkesztője volt. Jóindulatu, népszerű és élénk eszmekörrel bíró egyéniség, ki valóban megérdemli, hogy székely atyánkfiai, teljes bizalommal ruházzák reá az országgyűlési képviselősséggel járó nagyfontosságú teendőket. Közöttünk élt két évtizedet meghaladó időn át. Ide jön haza és itthon kérhetjük számon a reábizottakat. Elég volt már a mondva csinált jelöltekből. Nekünk is vannak megfelelő embereink itthon, akik nemcsak a mandátum elnyerésére pályáznak, hanem a székelység javára, százados bajainak eloszlására is gondolnak és azért munkálkodni fognak.

— **Kálvin János emlékezete.** A föld kerekégén élő reformátusok, s ezeknek sorában a magyarországi református egyház is nagy ünnepre készül. Július 10-én lesz 400 esztendeje, hogy Kálvin János született. Ezt az évfordulót arra használja fel a református egyház, hogy minden gyülekezetben Kálvin-emlékünnepe-

lyeket rendezzen. A helybeli egyházközség szintén kiveszi a maga részét a Kálvin ünnepekből. A keblitanács határozata szerint, vasárnap július 11-én d. e. 10 órakor tartják meg az emlék-ünnepet, melyre meghívják az összes hatóságokat és a testvér felekezeteiket. Az érdekes és lélekemelő ünnepélyre minden érdeklődőt szívesen lát az egyház *kebli tanácsa*.

— **Kamarai közgyűlés.** A székelyföldj kereskedelmi és iparkamara június 30-án közgyűlést tartott Tauszik B. Hugó kir. tanácsos elnöklele alatt. Gyűlés elején lelkes ovációban részesítette a kamara elnökét újabb kitüntetése alkalmából, mjt az elnök melegen megköszönt. Elnöki közlések után a központi hizottság ajánlata alapján a munkás jutalmak odaítélése tárgyában hozott határozatot, a teljes ülés 4 munkást ajánl jutalmazásra. Tudomásul vették, hogy a keresk. miniszter a kamara 1908. évi zárszámadását jóváhagyta és hogy a 600 koronás külföldi tanulmányuti ösztöndíjat Barabás Gergely marosvásárhelyi díszítő szobrásznak ítélte oda. Határozott a székház pályatervei fölött. Az építő bizottság ajánlatára az I. díjat Csiszár Lajos marosvásárhelyi építőmesternek; a II. díjat Kiss Aladár budapesti építésznek; a III. díjat Radó Sándor marosvásárhelyi mérnök és Wigand Ede interiőr művésznek adta ki; több pályát tervet megdicsért, Szabó Zoltán és Szömérkényi Rezső pályatervét pedig megvette. Egyben felhívta a nyerteseket, hogy a végleges megoldás elkészítése céljából egy szűkebb versenyen vegyenek részt. Tudomásul vették az elnökség azon intézkedését, hogy az idén július 10-étől újabb székely fiu csoportok oszthatnak be különféle iparosokhoz és hogy az országos gyűjtés a székely ipar alapra addig 13046 K 97 f eredménnyel. Az aradi kamara kezdeményezésére feliratot intéz a teljes ülés az önálló jegybank tárgyában. A boszniai és Hercegovinai tanulmányut rendező bizottságába elnököt Tauszik B. Hugó kir. tanácsost, Petri Zsigmond alelnököt és Sz. Szakáts Péter titkárt küldötte ki. A Magyar Kereskedelmi Csarnoknak a kész fizetések felvétele tárgyában indított mozgalomhoz csatlakozott. A Szerbiával kötendő keresk. szerződés ügyében álláspontját precizizotta és a kormány elé terjeszti. A telefonon feladott táviratok ügyében szintén javaslatot terjeszt fel. A gazdasági tudósítások körüli eljárás okosabb és megbízhatóbb alapokra fektetése ügyében szintén. Végül tudomásul vette, hogy évi jelentése befejezés alatt van s elhatározta, hogy azt sürgősen a kormány elé terjeszti. Ezzel az ülés véget ért.

— **Ötezer munkás munka nélkül.** Vármegyénk alispánjához tegnap, szerdán a következő szövegű távirat érkezett: „Alispánnak Székelyudvarhely. Kérem megfelelő módon Gazdasági egylettel, építészvezetőségekkel s általában munkaadókka azonnal közölni, hogy Nagyivánban (Heves m.) 50, Endrődön (Békés m.) 500, Uj-

szentivánban (Torontál m.) 60, Csánádmegyei Apácán 120, Magyarbányhegyesen 160, Tótbányhegyesen 170, Magyarsanadon 50, Kovácsházán 40, Zentán 200, Czentésen 1000, Szeghalmon (Békés m.) 115, Dévaványán (Jász-Nagykun-Szolnok m.) 380, Nádudvaron (Hajdu m.) 100, Gyöngyösön 100, Magyarakanizsán 230, Mezőkövesden 500, Nagykamarason (Arad m.) 50, Hajduböszörményesen 500, Szegváron 200, Alsókalocsán (Mármaros m.) 500 gazdasági és földmunkás van munka nélkül. A munkaadóknak közvetlen levélbeli, vagy távirati megkeresésre a községi előjáróságok készséggel közvetítik a munkások szegődtetését. Földművelésügyi miniszterium munkasügyi főosztálya.“ A táviratot egyszerűen minden megjegyzés nélkül tesszük közzé. A maga rideg adataival, számaival így is elég szomorú ekesszállással beszél válságos gazdasági viszonyainkról.

— **A közigazgatási bíróság új döntvénye.** A közigazgatási bíróság pénzügyi osztálya legutóbb fontos kérdésben hozott döntvényt, amelyben kimondotta, hogy sorsjegy elárúsításával foglalkozó személy vagy nyilvános számadásra kötelezett vállalat és egylet kereseti adójának kivetésénél az el nem árusított sorsjegyre esett nyeresémet az adóalaphoz hozzá nem számítandó.

— **Kártékony rovarok.** Szabadka határában a gazdák egy újfajta hernyót fedeztek fel a kukoricán, melyet teljesen tönkretesz. A város polgármestere egy üvegben felküldte a rovarokat a budapesti rovartani állomáshoz megvizsgálás miatt, honnan szombaton érkezett le az utasítás a kártékony férgék kiirtására, melynek rövid kivonatát itt közöljük:

A kártékony rovar a vetési bagolypille hernyója, amely annyira elszaporodhat, hogy egyes helyeken tönkre teheti az egész vetést. A rovar színe rendszeren olyan, mint azon növényé, amelyből táplálkozik. A hernyó hátán sötét vonal látható. Hossza 3 centiméter. Pusztító munkáját csak éjjel végzi, nappal a megrágott növény tövéhez húzódik, apróbb földrögök, kövek, növényi hulladékok alá, vagy ha a föld porhanyós, két-három centiméterre a föld alá bujlik. A vetési bagolypille hernyója a mezőgazdaság legnagyobb ellensége, de kártevőit a gazda csak összefelé veheti észre. Kártétele nemcsak egy-két holdra terjed, hanem megsemmisíti a holdak százait is. Habár a hernyónak sok állati ellensége van, ezek mégsem bírnak rajta annyira erőt venni, hogy kártételeit megakadályozzák, ilyenkor magának a gazdának kell hozzájárulni a védekezéshez. Ugart nem szabad hagyni, hanem fel kell szántani. A föld a vetés alatt tiszta legyen. A hernyót éjjel kell szedni, még pedig úgy, hogy a megrágott helyeket éjjel lámpával bejárják és a hernyókat leszedik. A tisztán tartott földben nem szaporodik a hernyó. A gazdák-nak közös érdeke, hogy az irtást együtt végezzék, mert különben a másikkra húzódnak át.

ORBÁN NAGY ÉS TAMÁS

Elismert szilárd és elegáns készítményű női, uri és gyermek-cipők. Olcsó szabott árak. Képes árjegyzéket díjtalanul küldenek.

Valódi Kobrak-cipők gyári raktára.

Előrangú cipőraktára Székelyudvarhelyt, Kossuth-u. 12. sz.

Az új kivándorlási törvény életbeléptetése. A belügyminiszter most adta ki körrendeletét a kivándorlásról szóló 1909. évi II. t.-c. életbeléptetése és végrehajtása tárgyában. Az új törvény e szerint f. évi szeptember hó 1-én fog életbe lépni. A törvényben, — melynek részletesebb ismertetésére egy közelebbi alkalommal visszatérünk — a kivándorlás korlátozására több új és szigorított intézkedés van. Így főképpen az állítási vagy szolgálati kötelezettség alatt állókra nézve, a kik csak a belügyminiszternek a honvédelmi miniszterrel egyetértőleg kiadott írásbeli engedélye alapján vándorolhatnak ki. De ez az engedély is csak akkor lesz érvényes, ha a folyamodó a belügyminiszter által 100-tól 1000 koronáig terjedhető összegben megállapított készpénz-óvadékokat lefizette.

Mének osztályozása. Az állami menék osztályozása Sepsiszentgyörgyön augusztus 6-án és Homoródon 8-án fog megtörténni.

Kézdívásárhely címere. A hivatalos lap szerdai száma közli, hogy a király a személye körüli magyar miniszter előterjesztésére megengedte, hogy Kézdívásárhely rendezett tanássu város régi címérét kibővíthesse, illetőleg, hogy a tervezetben bemutatott címet használhassa.

Életveszélyes bicskázás. Szombaton, e hó 3-án este László Albert hodgyai lakos a székelykeresztúri heti vásárról igyekezett hazafelé. Utközben, Bikafalva és Hodgya község között — eddig ismeretlen tettesek — megtámadták. A szerencsétlen Lászlót erősen összeverték és annyira megszurkálták, hogy jelenleg a vármegyei kórházban élet-halál közt van. Jellemző, hogy most egy éve Lászlónak öccsége ugyanily körülmények közt halt meg a helybeli kórházba.

Szállítási kedvezmény. A m. kir. államvasutak igazgatóságától nyert hivatalos értesülésünk szerint — kereskedelemügyi m. kir. miniszter ur az őszi tömegforgalom alkalmával beállható kocsihiány enyhítésére s az előző években felmerült sóhiány ismétlődésének elejét veendő, a f. évi július hó 1-től f. évi aug. hó végéig terjedő időben szállítandó és bérmentellenül feladásra kerülő sóküldeményekre a magyar kir. államvasutak vonalait illetőleg a következő rovatolás útján alkalmazandó díjkedvezményt engedélyezte:

a) kocsinkint és fuvarlevelenkint legalább 10.000 kg.-ért való díjfizetés mellett a V. b.) kivételes díjszámbának 10 (tíz) százalékkal rövidített díjtételeit, b) kocsinkint és fuvarlevelenkint, legalább 15.000 kg.-ért való díjfizetés mellett az a) alatti mérsékelt díjtételek alapján eredményező fuvardíjből kocsinkint három korona engedményt. Ezen intézkedésnek az a célja, hogy az érdekeltégek sószerűségeinek f. évi augusztus hó végéig való elszállítására ösztönöztessek. Budapest, 1909. június hó 30-án. A kereskedelmi főosztály: Daruváry, kir. tanácsos, ig.-helyettes.

Nyomdásztanulónak. 2—4 középiskolai osztályt végzett fiut azonnal felvesz Betegh Pál könyvnyomtató-intézetébe Székelyudvarhelyt.

Legujabb.

A válság elodázása.

A kormány miután a parlamentáriszmus alapelveibe ütköznek tartja, hogy az ország ügyei huzamosabb időn át politikai felelősség és az ezzel járó ellenőrzés nélkül vezetéssek, abban az esetben, ha a király újabb kinevezéssel megbizta, nem áll utjában az alkotmányos megoldás lehetőségének s így őszig, valószínűleg szeptember 20-ikáig, tovább fogja vezetni az ügyeket.

Ez a fordulat azonban legkevésbé sem jelenti a válság megoldását, hanem csupán annak őszig való kitolását. A függetlenségi párt szilárdan áll azon követelése mellett, hogy az önálló bank a programjához képest 1911-ben felállítassék.

Gazdakör.

A műtrágyafélék használatának előnyei.

Tudatában van már ma minden gazda annak, hogy a növények tápláló anyagokat vonnak el a talajból, a melyek hova tovább elfogyván, a talaj termőképessége kimerül s a minimumra csökken.

Ennek tudatában minden gazdálkodó gazda igyekszik a növényzet által elvont tápláló anyagokat visszapótolni, a mi a trágyázás által lehetséges, s a minek annál fokozottabb mértékben kell történnie, mivel nagyobb termésátlagokat akarunk elérni. A mai gazdasági viszonyok mellett pedig ugyancsak rá van utalva a gazda a nagy termésátlagokra s nem elégedhetik meg olyan csekély termésekkel, mint a minővel megelégedhetett őse, mert kiadásai adóiban, munkabérekben stb. tetemesen emelkedik.

A gondolkodó és számító gazda azt is tudja, hogy a rendelkezésére álló istállótrágya többnyire nem elegendő arra, hogy a termésátlagait fokozza, hanem legfeljebb arra, hogy a termésátlagokat egy nivón tartás, keres, kutat tehát olyan segédesszüközök után, a melyekkel termésátlagait emelheti s ezeket a műtrágyafélékben találja fel. Eltekintve az istállótrágya többnyire elégtelen mennyiségétől, a birtok fekvése és helyzete is igen sokszor megkívánja a műtrágyák használatát. Előforeulhat az eset, hogy bizonyos növények által nagy mennyiségben kívánt tápláló anyag az istállótrágyában nem található fel oly nagy mennyiségben, vagy pedig a gazdaság dombos-hegyes fekvésénél fogva az istállótrágya kifuvározása lehetetlen vagy túlköltséges, de a műtrágyák használatának számos előnye is van.

1. A műtrágyák segítségével a talajban hiányzó bármely tápláló anyagot könnyen pótolhatjuk, míg ugyanezt istállótrágyával nem mindig érhetjük el, vagy csak aránytalanul magas kiadásokkal.

2. A helyesen megválasztott műtrágyafélékkel rendkívül gyorsan érhető el meglepő hatás. Ha a salétrom kihintése után egy kis eső esik már néhány nap múlva meglátszik hatása, ellenben az istállótrágya csak hetek, hónapok múlva fejti ki hatását, sokszor tehát későn.

3. A műtrágyák segítségével az

egy-egy növények által igényelt speciális trágyázást is meg lehet adni pl. a buza sok foszfort igényel és nem tulsok humuszt, mert utóbbi esetben megdő. Ha tehát annyi istállótrágyát adunk a buza alá, hogy az abban foglalt foszformennyiség ez irányú szükségletét kielégítse, akkor több légeny is jut a talajba, mint amennyire szüksége van, a minek következménye megdőlés lesz. Legjobb ezért kevés istállótrágyát és e mellett szuperfoszfátot adni buza alá. S hasonlóan van számos más növénynek is.

4. A természetes trágyák értéke és hatása rendkívül fokozható műtrágyáknak alkalmas módon való hozzákeverése által.

5. A műtrágyáknak rendkívül egyszerű és olcsó szállítása lehetőségessé teszi segélyükkel olyan területek megtrágyázását is, a melyek istállótrágyával eddig nem voltak megtrágyázhatók távolság vagy magas fekvés miatt.

Tekintve azon számos előnyt, melyet a műtrágya felék használata nyújt; tekintve, hogy ezek használata nélkül valóban belterjes gazdálkodást üzni nem lehet, a műtrágyák méltán megerdemeinek, hogy a gazdaközönség nagyobb figyelemre méltassa, mint amennyire méltatta eddig.

Kiadja: Betezh Pál villam-motoros könyv- és újságkiadó intézete.

Ne feledje el
hogy a hirdetések hasznára lesz.
Aki nálunk hirdet annak sikere van!
A hirdetés szövegezésében szívesen segítünk; kívánatra kliséket is beszerzünk.
Hirdetőinknél történő megrendeléseinknél a „Székely-Udvarhely”-re hivatkozni szíveskedjék.

MIERT

nem előfizetöje Ön is

AZ ÜZLET

című szaklapnak? Mert nem ismeri, mert nem tudja, hogy ez a legjobb magyar kereskedelmi szaklap. Két korona csak egy negyedévre e lapnak előfizetési díja.

Aki e csekély összeget „AZ ÜZLET”-re rászánja, az jó üzletet csinált. Mutatványszámot ingyen küld a kiadóhivatal Budapest, V. Sas-u. 12. sz.

Névjegyek, Meghívók, Eljegyzési és Esküvői valamint gyászjelentések. ugyszintén mindenféle könyvnyomdai és könyvkötői munkálatok, izléses kivitelben, gyorsan és pontosan készülnek

Betezh Pál villamos üzemre berendezett könyvnyomtató és könyvkötő-intézetében Székelyudvarhelyt, Kossuth-utca 31. sz. alatt.

Vidéki megrendeléseket azonnal elintézi.

Betezh Pál villam-motoros könyvnyomtató- és könyvkötő-intézetéből Székelyudvarhelyt. 1909.

1848 eredeti angol, francia és amerikai toalettmódel között a BUDAPESTI BAZÁR egy évfolyamában. Előfizetési ára: **negyedévre 2 korona.** Ingyen mutatványszámot küld a „BUDAPESTI BAZÁR” kiadóhivatala Budapest, VIII. Baross u. 22. (Budapesti Bazár-ház.)

Székelytöldi pergetett Virágmézet

5 kilogrammos postacsomagokban 7 koronáért szállít:

Ambaris András méhész

Székelyzsombor (Udvarhelyvármegye).

Magyar Könyvteli Folyóirat

havi folyóirat a könyvteli ismeretek fejlesztésére. Főszerkesztők: Karpáti Béla és Trautmann Henrik. Társzerkesztők: Kuntner Róbert, Szél Jenő, Zsengery Manó. Megjelenik minden hó első napján egy és fél ivnyi terjedelemben. Előfizetési ára egy évre 8 K, fél évre 4 K. Egyes szám ára 80 fillér. Szíveskedjék és kiadóhivatal: Budapest, IX., Mesz-or-u. 27. Mutatványszámot szívesen küld a kiadóhiv.

BORI!

Fernengel Gyula székelyudvarhelyi bornagykereskedőnél

a legjobb minőségben, nagy választékban és legelőnyösebb árak mellett nagyban és kicsinyben kapható

Eladó gyümölcsös-kert. Egy 875 négyszögöl területű gyümölcsös-kert eladó. Értekezni lehet Székelyudvarhelyt, Király-utca 6. szám alatt.

OGORVOS

Perl József
American Dentist

Székelyudvarhelyre megérkezett.

Elvégez minden fogorvosi műtéteket, u. m. foghuzást teljes érzéstelenítéssel; arany és más töméseket. Készít műfogakat és teljes fogsorokat — szápadlás nélkül. Arany és híd munkák. Lakása: Budapest-szálló 2. sz. alatt. Rendel naponta délelőtt 9—12 és délután 2—5 óráig.

